

Dossier

Relat d'una pandèmia

El 2020 ha estat un any convuls. No podíem imaginar-nos que un virus que va començar a treure el cap a Sichuan acabaria esdevenint una pandèmia que ha sacsejat el món sencer. I no sols ha tingut aquest abast geogràfic, sinó que ha tocat tots i cadascun dels estaments de la societat; els infants, els llibres i l'educació tampoc no se n'han lliurat. Dins d'aquest context, necessitem aturar-nos per reflexionar sobre l'aclaparadora situació; per això, dediquem aquestes pàgines al coronavirus a través de la literatura infantil i juvenil, com un espai (humil) de lectura i reflexió. Inicia el Dossier un relat de la pandèmia a través d'uns quants àlbums infantils. Seguidament, un grup de bibliotecàries expliquen en forma de dietari la seva experiència des de la trinxera. De fet, les biblioteques han estat uns mesos tancades, però podem llegir en temps de crisi? També parlem d'aquesta qüestió. L'altre tema que hi ha sobre la taula és la virtualitat imperant, fins i tot obligada, que ha portat a utilitzar nous canals de difusió (cultural) i coneixement, amb llums i ombres. En qualsevol cas, si busqueu respostes, no us fixeu només en la forma o el color que té el virus, sinó que us recomanem que llegiu les històries que us facin volar lluny.

ÀLBUMS QUE REFLECTEIXEN L'EXPERIÈNCIA DE LA COVID-19

Teresa Duran

escriptora i especialista en LIJ

Hem viscut una experiència mundial que deixarà rastre en la memòria de tothom. Explicar-la pas a pas és molt complex, però aquest article –fruit d'un document més extens, difós com a entreteniment per a uns quants amics– és un intent de demostrar que hi ha uns quants àlbums que ens permeten aprofundir en les sensacions i els efectes de la pandèmia, perquè, com afirma l'autora, «allò que no està exposat en un àlbum és que no existeix».

...

NEGUI TS

- 1 A principis del 2020 arriben les primeres notícies des de la Xina. S'informa d'una rara epidèmia que afecta la desconeguda ciutat de Wuhan. Però Wuhan queda tan lluny! Això de les epidèmies és una cosa tan estranya! Ves que no ens estiguin enredant...

La rumeur de Venise (ZULLO, Germano; ALBERTINE. La Joie de Lire, 2008) permet observar com es difonen i distorsionen els rumors, tanmateix autèntics.

La rumeur de Venise (La Joie de Lire, 2008).

- 2 Davant la incredulitat de molts, i l'escepticisme d'altres, l'epidèmia de Wuhan aviat es va convertir en pandèmia; és a dir, en una malaltia estesa exponencialment a tots els països i continents de la Terra, cosa totalment insòlita en ple segle XXI.

Sócrates y los tres cochinitos (MORI, Tuyosi; ANNO, Mitsumasa. FCE, 2005) mostra de manera molt clara què vol dir, matemàticament, un creixement exponencial.

Sócrates y los tres cochinitos (FCE, 2005).

- 3 El fet és que un tal coronavirus origina una malaltia infecciosa i potser mortal batejada com covid-19. En qualsevol cas, aquesta és una manera desconeguda de morir per culpa d'un ésser viu ultramicroscòpic i superperillós en la seva només aparent insignificança.

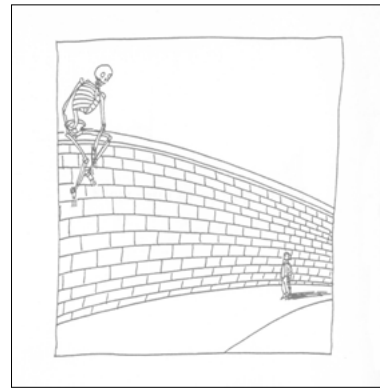
El pato, la muerte y el tulipán (ERLBRUCH, Wolf. Barbara Fiore Editora, 2007) presenta una situació dialèctica magistral entre el nostre estupor i l'enigmàtica mort.

El pato, la muerte y el tulipán (Barbara Fiore Editora, 2007).

- 4 A totes i cadascuna de les persones que habiten la Terra, el concepte de la mort els planteja més interrogants que certeses. I aquest és el gran dilema que la covid-19 ha instaurat dins el nostre dia a dia.

A Noche de tormenta (LEMIEUX, Michèle. Lóguez Ediciones, 2006) les incerteses, les inseguretats i les pors de tots plegats apareixen enginyosament retratades.

Noche de tormenta (Lóguez Ediciones, 2006).

- 5 L'eco de l'epidèmia ha provocat un rebrot de xenofòbia, enguany especialment dirigida contra els xinesos i els seus comerços. Fins i tot Donald Trump n'ha donat mostres, batejant el coronavirus de virus xinès. I no és aquesta l'única atzagaiada que ha dit...

L'illa (GREDER, Armin. Lóguez Ediciones, 2003) és una demostració impressionant i encertada de l'arbitrarietat del sentiment xenòfob.

L'illa (Lóguez Ediciones, 2003).

L'ESTAT D'ALARMA

- 6 La crisi esclata. Com la podem afrontar? Amb quina informació? Amb quins recursos? Amb quina urgència? Davant la pandèmia, cada país pren mesures diverses, però la veritat és que no hi ha cap govern al món preparat per a una cosa semblant.

Amb fina ironia, Germano Zullo i Albertine fan a *El presidente del mundo* (La Marca Editora, 2019) un retrat quasi premonitori de la situació.

El presidente del mundo (La Marca Editora, 2019).

7

Una de les primeres mesures que es prenen és la del tancament de fronteres: res de permeabilitat entre espais terrestres, marílims o aeris, abans franquejables tant per les persones com per les mercaderies. A molts països ni s'hi entra ni se'n surt. Però... qui assegura que el virus no traspasa fronteres?

D'aquí no passa ningú (MINHÓS MARTINS, I.; CARBALHO, B. Takatuka, 2017) mostra l'arbitrarietat i l'absurditat de decretar el tancament de fronteres.

D'aquí no passa ningú (Takatuka, 2017).

8

A Espanya un govern tot just estrenat decreta l'estat d'alarma i centralitza les mesures que cal prendre. Per això, des del 13 de març cal quedar-se confinat a casa. Només determinats comerços i serveis públics considerats essencials poden continuar oberts, i encara amb severes mesures d'aforament i higiene. Resultat: pobles i ciutats que semblen deserts.

Non stop (UNGERER, Tomi. Kalandraka, 2019) sembla fet a mida per descriure la situació de confinament. Aconseguirà esquivar el perill, el seu protagonista?

Non stop (Kalandraka, 2019).

9

Però potser el fet més terrible de la situació de l'estat d'alarma és el nombre de malalts que han mort en solitud, sense tenir ningú dels seus que els donés la mà. I recíprocament hi ha els dols per un ésser estimat difunt, sense enterrament i sense cerimònia de comiat. Com podem suportar-ho?

A Parco (NOGUÉS, Àlex; GURIDI. Akiara, 2018), un mort surt de la tomba per acomiadar-se d'amics i parents a fi de poder descansar finalment en pau.

Parco (Akiara, 2018).

CONFINAMENT

10

Els habitants de pobles i ciutats esperen dia rere dia que finalitzi l'estat d'alarma. Però aquest estat es renovarà una vegada i una altra. L'espera es fa tan llarga que algú s'empesca un bon joc de paraules amb estar «confinat» i estar-ne «confitat».

L'espera (HENKES, Kevin. Editorial Joventut, 2016) descriu l'estat d'ànim d'uns personatges immobilitzats rere una finestra, anhelant no se sap quina novetat.

L'espera (Editorial Joventut, 2016).

11

Tan deserts han quedat els carrers i els barris que fins i tot alguns animals han gosat entrar als espais urbans i passejar-s'hi amb tota tranquil·litat. D'alguna manera, tindrien dret a campar al seu aire als espais que els humans els han arrabassat.

La ciutat dels animals (NEGRESCOLOR, Joan. Zahorí Books, 2019) explica una distopia que no deixa de ser alliçonadora i potser premonitòria.

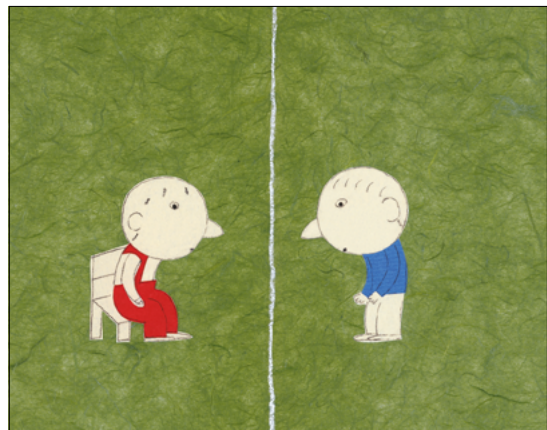

La ciutat dels animals (Zahorí Books, 2019).

12

Als establiments considerats essencials, com botigues i agències bancàries, els espais estan molt ben delimitats i és obligatori mantenir una distància mínima d'1,5 o 2 metres entre persona i persona, per evitar el risc de contagi.

Això és casa meva (RUILIER, Jérôme. Editorial Joventut, 2008) contribueix a percebre la necessitat d'abatre les barreres postisses que ens separen dels amics.

Això és casa meva (Editorial Joventut, 2008).

... 13

L'ús de mascaretes és altament recomanable, però obtenir-les ha esdevingut un autèntic viacrucis, tant per a l'Estat com per a les famílies. Al cap d'un mes i mig de la recomanació d'utilitzar-les, i sobretot ara, assistim a una veritable desfílada de models, des de les més artesanals fins a les més clínicament segures.

El protagonista d'*Edmond* (BINET, Juliette. Autrement, 2007) es protegeix amb una màscara per aconseguir ser admès sense prejudicis pels seus companys.

Edmond (Autrement, 2007).

14

Les sortides a l'exterior es poden fer per raons de subsistència o per un altruisme generós. Per això cal citar en primer lloc els valents herois que es van oferir com a voluntaris per ajudar els veïns més vulnerables o les entitats que en tenen cura. Les mostres d'agraïment es van fer patents cada vespre, a les vuit en punt, amb un aplaudiment col·lectiu des de finestres i balcons.

Super-Beige (RIBEYRON, Samuel. Cuatro Azules, 2014) fa que reconeguem el gran valor de les petites accions dutes a terme per un heroi tan anodí com menystingut.

Super-Beige (Cuatro Azules, 2014).

15

Tancats a casa, hi ha hagut temps per practicar tota mena de passions, aficions o aprenentatges: fer milja, fer pastissos, llegir, dedicar-se a la papiroflèxia, tocar la guitarra, pintar...

Llana a dojo (BARNETT, Mac; KLASSEN, Jon. Editorial Joventut, 2013), *A la cuina, de nit* (SENDAK, Maurice. Kalandraka, 2014), *La muntanya de llibres més alta del món* (BONILLA, Rocio. Animallibres, 2015) i *Tangram gat* (RINCK, Maranke; VAN DER LINDEN, Martijn. Ediciones Ekaré, 2017), entre d'altres, posen de relleu les mil i una activitats que es podrien dur a terme.

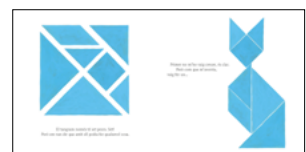
A la cuina, de nit (Kalandraka, 2014).

Llana a dojo (Editorial Joventut, 2013).

La muntanya de llibres més alta del món (Animallibres, 2015).

Tangram gat (Ediciones Ekaré, 2017).

16

A casa, pares i mares han hagut d'exercir de mestres dels seus fills perquè les escoles estaven tancades.

Potser el confinament ha estat una bona ocasió per valorar una feina educativa massa sovint indolentment relegada a mans dels professionals.

O potser no... Caldrà reinventar l'ensenyament? I repensar d'una vegada el rol de les dones dins la societat?

Mare Robot (Baula, 2019).

Mare Robot (ZIDROU; CHEBRET, Sébastien. Baula, 2019) és una sàtira mordaç sobre la sobrecàrrega habitual que recau sobre les mares de família.

17

Pel que se sap, el confinament ha donat peu a fer grans endreces de les llars, sobretot d'aquelles on no calia ni teletreballar ni fer classes. L'avantatge és que per fi hi ha hagut temps per deixar les cases netes, sense trastos ni coses inservibles. La pena és que les deixalleries estaven tancades...

El circ dels monstres (Babulinka Books, 2017).

El circ dels monstres (DEE TAN, Wen. Babulinka Books, 2017) posa l'accent en la voluntat de deixar-ho tot net i endreçat, malgrat el monstre que ens sotja.

18

El confinament ens va fer experts en mitjans multimèdia. Les plataformes mediàtiques van ser molt útils per poder contactar, parlar i veure's entre familiars i amics, visitar museus i monuments virtualment, assistir a espectacles des del sofà de casa, etc. Però, sobretot, es va instaurar el teletreball, potser per sempre, cosa que va engegar a fer punyetes els horaris laborals.

Papá en la oficina (Dandelion Ediciones, 2006).

Papá en la oficina (FATUS, Pierre. Dandelion Ediciones, 2006) és un petit àlbum en cartoné que retrata la jornada laboral d'un executiu a qui no li falten eines multimèdia.

... 19

Per encoratjar-nos els uns als altres,
 aviat es van començar a veure en
 botigues i carrers dibuixos de l'arc de
 Sant Martí, que sempre anuncia que
 després de la tempesta ve la calma,
 i eslògans que deien: «Tot anirà bé.»
 L'esperança no s'ha de perdre mai, per
 grossa que sigui la malvestat.

A *L'Ànec emmurriat* (DUNBAR, Joyce; HORÁČEK, Petr. Editorial Joventut, 2019), tots van perdre les ganes de jugar, i el seu mal humor només s'esbargirà amb l'aparició de l'arc de Sant Martí.

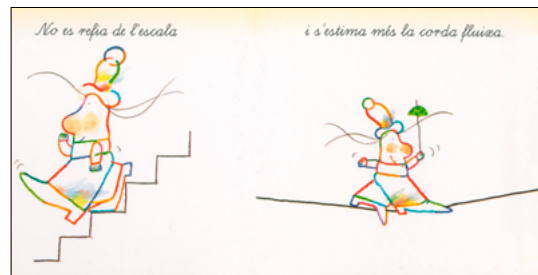

L'Ànec emmurriat (Editorial Joventut, 2019).

DESESCALADA

20 La paraula *desescalada* vol significar que, a partir de la disminució de la corba de creixement estadístic de l'epidèmia, es poden prendre mesures graduals de distensió de l'estat d'alarma. Però els diferents responsables dels governs locals o nacionals van graduar-la sovint segons la seva conveniència: alguns com un «avall que fa baixada» i d'altres com un «encara la ballem».

Pip i la línia (ALCÁNTARA, Ricardo; GUSTI. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988) fa paleses les modalitats que ofereix la finíssima línia que separa una decisió d'una altra.

Pip i la línia (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988).

21

De la nit a l'endemà i, més concretament, del diumenge 3 de maig al dilluns 4 de maig, Catalunya va entrar a la fase 0 de la desescalada. Això permetia fer petites passejades amb les criatures, obrir perruqueries, fer una mica d'esport... Ui, com ho esperàvem!

Al *Mapa de ciutats somiades* (PIJAMA, Joana; ANDULUPLANDU. Piscina, un petit oceà, 2018) Tarragona sembla el viu retrat d'allò que s'hi va esdevenir al maig d'enguany.

Mapa de ciutats somiades (Piscina, un petit oceà, 2018).

22 I així, un dia rere l'altre, la vida va reprendre el seu curs amb timidesa, cautament, esperant poder passar d'una fase a una altra tan aviat com fos possible, i observant esperançadament els petits canvis que tenien lloc al voltant nostre.

Cada divendres (YACCARINO, Dan. Intermón Oxfam, 2010) descriu els petits detalls de la convivència veïnal quotidiana, plena de rituals reconfortants.

Cada divendres (Intermón Oxfam, 2010).

NOVA NORMALITAT

23 I, quan la desescalada s'haurà acabat, el món sencer potser constatarà que, a més dels milers i milers de morts que la pandèmia haurà provocat, s'haurà produït una terrible ensulsiada econòmica que eixamplarà encara més la distància entre els rics i els pobres i deixarà la majoria de la població en una situació realment vulnerable. Que així no sigui!

Som a la claveguera amb en Pau i en Pere (SENDAK, Maurice. Kalandraka, 2019) acusa la terrible desigualtat social de molts infants per motius sòrdids.

Som a la claveguera amb en Pau i en Pere (Kalandraka, 2019).

24 Amb unes o altres condicions, calia que escoles, biblioteques, cinemes, teatres, bars, hotels, festivals, campionats esportius i llocs de treball reobrisin les portes. I ho van fer, però hi va haver rebrots, ai, las! El mortal coronavirus encara és a casa nostra i tot fa témer que res no serà exactament com abans. És aquesta la «nova normalitat»?

Cuando la muerte vino a nuestra casa (SCHUBIGER, Jürg; BERNER, Rotraut Susanne. Lóguez Ediciones, 2013) versa sobre la situació de conviure amb la mort i recomençar un altre cop.

Cuando la muerte vino a nuestra casa (Lóguez Ediciones, 2013).